

явився образ святого семейства", наприклад, зазначає, що напередодні свята Успіня Богородиці у 2012 р. у Ворохті на старому клені, який росте біля автостради – на місці де було два роки тому зламано велику гілку – з'явився образ святої родини – Христа, Богородиці та Йосипа [6, 8].

Київська Русь стала святою тому, що сприйняла християнську духовну аксіологію, створила власну християнську аксіологізацію, православну цивілізацію. Анна Новгородська дає притулок дітям короля Едмунда Англійського – Едвіну і Едуарду, принцу Магнусу Норвезькому, відкриває Софію Новгородську у 1045 р., засновує монастир великомучениці Ірини у Києві. Хіба це не приклад руської рівності і справедливості, ширості та просвітництва? Про Київську Русь доречно казати як про цивілізацію, при цьому варто наголосити на її важливості для культур інших народів, у т.ч. європейських.

Відтак, Київська Русь після Хрещення – це час становлення та розвитку православної цивілізації, зародження царства. Русь стала великою за значенням та масштабами країною (фактично імперією) під проводом святих (по суті імператорів) Володимира Великого та Ярослава Мудрого й деяких їхніх нащадків. Безперечно, язичницькі релікти проіснують не одне століття, та у трансформованому вигляді пройдуть крізь віки, проте це не заважатиме віднести хрещену Русь до православної цивілізації. Духовний суверенітет з імплементацією цінностей християнства сприяв створенню якісно нової та неповторної давньоруської православної цивілізації, найбільшого оплоту середньовічного східного християнського культурно-цивілізаційного простору.

Використані джерела

1. Брайчевський М. Ю. Ольга і Константинополь / М. Ю. Брайчевський // Южная Русь и Византия : сб. наук. ст. – К., 1991 – С.12–20.
2. Багинская Н. Что может королева Франции? / Багинская Н. // Отрок. – 2012. – №3 (57). – С.8–11.
3. Воронцова О. А. Київські печери: путівник / О. А. Воронцова. – К. : Амадей, 2005. – 192 с.
4. Долгов В. В. Представления об обществе в картине мира населения Древней Руси XI-XIII вв. : автореф. дис. на соискание ученой степени доктора ист. наук : спец. 07.00.02 "Отечественная история" / В. В. Долгов. – Ижевск, 2008. – 38 с.
5. Історія культури України в запитаннях і відповідях [Бокань В. А., Голузова Н. Г., Заблоцька Н. П., Кондратюк А. С., Польовий Л. П. та ін.]. – К. : ПБП "Фотовідеосервіс", 1993. – 112 с.
6. Комсомольская правда в Украине. – 2012. – №229(4223/25618).
7. Король В.Ю. Втрачене, але не забуте: 3 історії пам'яток церковної архітектури Київщини / Король В.Ю. – К. : ВЦ "Академія", 2006.
8. Король В.Ю. Історія України : навч. посіб., 2 вид., доп. / В. Ю. Король. – К. : ВЦ "Академія", 2008. – 496 с.
9. Ричка В. М. Церква в соціально-політичній структурі Київської Русі (історико-релігієзнавче дослідження) : дис. ... доктора іст. наук: 09.00.11 / Ричка Володимир Михайлович. – К., 1997. – 378 с.
10. Токарев С. А. Этнография народов СССР / С. А. Токарев. – М. : Изд-во МГУ, 1958. – 615 с.
11. Токарев С. А. Религия в истории народов мира / С. А. Токарев. – 4-е изд. испр. и доп. – М. : Политиздат, 1986. – 576 с.
12. Толочко А. П. Князь Древней Руси: власть, собственность, идеология / А. П. Толочко. – К. : Наук. думка, 1992. – 224 с.
13. Толочко П. П. Київ і Русь : вибр. тв. 1998–2008 / П. П. Толочко. – К. : ВД "Академперіодика", 2008. – 348 с.

УДК 394.2(477.86):37.013.42"1920/1930"

Надія Богданівна Галушка

аспірантка Одеського національного університету
імені І.І.Мечникова

РОЛЬ ДИТИНИ У КАЛЕНДАРНІЙ ОБРЯДОВОСТІ УКРАЇНЦІВ 20–30-х років ХХ СТОЛІТТЯ (за матеріалами Рогатинського району Івано-Франківської області)

У статті розглянута роль та місце дитини у календарній обрядовості українців у міжвоєнний період на теренах Рогатинського Опілля.

Ключові слова: дитина, календарний цикл, обряди та звичаї, етнопедагогіка.

The article deals role and place of the child in Ukrainian ritual calendar in the interwar period in the territory Rohatyn Opole.

Keywords: child, calendar cycle rituals and customs, ethnopedagogical.

Дане дослідження актуальне в контексті національного виховання підростаючого покоління українців. Воно полягає у вихованні дітей на культурно-історичному досвіді свого народу, його звичаїв, традицій та багатовіковій мудрості, духовності. Постає як створена народом сукупність ідеалів, поглядів, переконань, традицій, звичаїв, інших форм соціальної практики, спрямованих на організацію

життєдіяльності підростаючого покоління, і процесі якої воно засвоює духовну і матеріальну культуру народу, виробляє національну свідомість [1, 129].

Свята та обряди календарного циклу регламентують всі сфери життя народу, одночасно пов'язуючи господарський, родинний та релігійні цикли. Їх головна мета та завдання відповідали корінним прагненням селянина: забезпечити добробут і щастя родини, щасливий шлюб для молодих, високий урожай та плодючість худоби, відвести всіляке зло. Участь дітей в обрядах та ритуалах календарного циклу забезпечувало їх етнізацію як необхідну та невід'ємну складову соціалізації.

Дитина як об'єкт наукового дослідження давно цікавить українське дитинознавство, антропологію, етнологію, історію культури та соціологію. Окремі питання, пов'язані з процесами соціалізації дітей та молоді в традиційній культурі українців, стають об'єктом та предметом уваги дослідників наприкінці XIX – початку XX ст. Ці перші спроби знайшли своє практичне відображення у етнографічних дослідженнях З. Кузеля, Марка Грушевського, А. Онищука, М. Дерлиці, Б. Лепкого тощо [2; 6].

Наступним став етап напрацювання джерельної бази з етнографії дитинства та юності українців протягом другої половини XIX – початку XX ст., і характеризується появою перших теоретичних робіт зі статеві-вікової проблематики. У першу чергу варто згадати роботи М. Грушевського, К. Грушевської та Н. Заглади [2; 3]. Подальше вивчення проблеми дитинства в українській етнологічній науці відноситься до 70-х – початку 90-х років XX ст. Етнографічне дитинознавство в цей час розвивається в контексті фольклорних та етнопедagogічних студій. До числа робіт згаданого періоду можна віднести статті та монографії Г. Довженок, Н. Гаврилюк, Є. Сявавко, М. Стельмаховича, Т. Мацейківа, З. Болтарович та ін. [11; 12].

Сучасний період етнологічних пошуків в Україні характеризується поступовим розширенням предметної сфери та тематики соціалізаційних досліджень, відходом від нормативного педагогічного розгляду виховних процесів у дитячій та молодіжній субкультурах, орієнтацією на комплексний та між-дисциплінарний підхід [5; 10].

На нашу думку, Рогатинське Опілля є недостатньо висвітленим в етнографічних дослідженнях наукового рівня, тому джерельною базою для даного дослідження послуговували зібрані автором польові матеріали в українських селах Рогатинського району Івано-Франківської області (2009-2012 рр.).

Головною метою нашого дослідження є висвітлення ролі та місця дитини в обрядах календарного циклу українців Рогатинського Опілля у міжвоєнний період. Одним із завдань є репрезентація польового матеріалу автора в контексті зазначеної тематики.

Календарні свята та обряди як система є невід'ємною частиною традиційно-побутової культури, оскільки визначає весь розпорядок життя людини на протязі року. Календарні звичаї формально узгоджуються з літургійним циклом церкви, проте за основу мали сільськогосподарський календар, тобто перебували у логічному зв'язку з природою. До складу річного аграрного циклу входили зимові, весняні, літні та осінні свята, обряди і звичаї [13, 123-124]. В аграрному календарі українців не було різкого розмежування між сезонами: зимова обрядовість поступово переходила у весняну тощо. В календарній обрядовості брали участь всі члени сільської громади, проте особлива місія належала молоді, а надто дітям.

Точкою відліку зимового циклу вважається 4 грудня, день Введення у храм Пресвятої Богородиці. На Рогатинщині в цей день не проводили спеціальних обрядів, обов'язково дорослі і діти йшли зранку в церкву. Батьки посилали хлопчиків до родичів та сусідів "вводитись", бо вважалось, якщо першим в хату зайде хлопець, то рік буде хорошим. З цього дня починали розучувати з дітьми колядки, щедрівки, "вінчування" (віншування), готували вертеп тощо. Традиційно дитя спочатку вчилось колядувати найближчим людям – бабусі, дідусеві, батькам.

Дні пам'яті Катерини (7 грудня) та Андрія (13 грудня) були присвячені ворожінню на суджених та вечорницям, але туди допускалась молодь (з 15 років), тому діти не приймали участі.

Довгожданим для дітей був день святого Миколая (19 грудні) так як малеча отримували подарунки. Вважалось, незалежно від матеріального достатку сім'ї святий Миколай "приходить" до всіх дітей. Серед подарунків були солодощі, печиво, намисто для дівчат ("коралі"), стрічки ("стонжки"), саморобні іграшки, одяг чи взуття, і обов'язково вербова лоза ("різка"), як застереження від поганої поведінки. Подарунки складали на вікно чи під подушку. У період 20-30 років XX століття в багатьох селах Рогатинщини діяли читальні, де проводили театралізовані дійства, деякі батьки готували подарунки дітям, які вручав переодягнений святий Миколай [7].

До Різдва готувались заздалегідь – мили, прибирали у хаті, упорядковували у хлівах тощо. Діти віком 8-15 років активно приймали в цьому участь. Дівчата допомагали матері пекти колачі, пампухи, хліб, солодке печиво, а хлопці порались по господарству. На Свят-вечір, 6 січня дорослі дотримувались посту, вважалось що першою стравою в цей день мала бути кутя. Діти не так строго обмежувались в харчуванні, але жирну їжу не споживали ("Мати навіть ложки від смальцю не дала облизати") [7]. Після обіду, дорослі та діти йшли на кладовище, щоб відвідати померлих родичів, помолитись над їх могилами та поставити свічки для заспокоєння душ. Батько з синами вносив до хати сіно (дідух) і клав під стіл, туди ж могли ставити молоток, сокиру, для успішного ведення господарства. З першою зіркою вся сім'я ставала перед іконами ("образами") молитись, а потім сідали за вечерю. Найменші залізали під стіл і промовляли "Кво-кво, на Різдво, сім курочок, один когут", щоб в господарстві було багато птиці [8]. Після трапези дорослі з дітьми колядували за столом або виходили на вулиці. Діти спеціально робили "шум", тобто гамір, тим самим сприяли радісній святковій атмосфері.

Колядувати починали в основному на Різдво (7 січня), після служби в церкві, хоча в окремих селах колядували з 8 січня [7]. Вірили, якщо в цей день першим переступить поріг хлопчик, чекай добробуту в господарстві весь рік, якщо до хати увійде дівчина, – господу чекає біда. Як відомо, діти та дорослі колядували окремо. Дітвора цілий день ходила від хати до хати, просили впустити їх поколядувати. Чим старші діти-тим складніша колядка релігійно-біблійної тематики.

Бог предвічний нам народився.
Прийшов Днесь із небес,
Щоб спасти люд увесь
І утішився.

Особливо популярною серед дітей була колядка "Нова радість стала":

Нова радість стала,
Яка не бувала,
Над вертепом зізда ясна,
На весь світ засіяла.

Обов'язковим було виконання вінчувань, в яких діти бажали господарям врожайного року, багатства та щастя [10, 38]. Хлопчики молодшого віку (4-7 років) ходили з вінчуваннями (привітання) по селу і вітали зі святом близьких родичів та сусідів.

Я, маленький хлопчик,
Сів собі на стовпчик,
На дудочку граю,
Христос сі рождає!

В заміні господарі пригощали солодощами, яблуками, горіхами. Окремо від колядок ходили з вертепом – вуличне театралізоване дійство, де ролі виконували діти. Дитячий вертеп був відділений від дорослого. Перед тим як колядувати чи представляти вертеп діти повинні були запитати у господаря дозволу.

Вечір під Новий рік (13 січня) називали "другою колядою", або "щедрівкою". В цей вечір було прийнято "водити Маланку" чи "козу", але дітей в це дійство не допускали. Дівчаткам молодшого віку дозволялось маланкувати з лялькою (виготовляли з дроту, і зачіпляли на палицю) в руках, приспівуючи :

А Малані, чесна красна, наробила пирогів з масла,
Наробила, намастила, ще й Василька припросила,
Їж Василько, не встидайсі.
Ближче миски присувайсі.

Або

А Малані господині, порили їй в хаті свині.

Уранці на Новий рік, свято Василя, хлопці до 10-12 років ходили по хатах "посівати". Зайшовши до хати, посівали зерном і приказували:

Сію, сію посіваю з Новим роком вас вітаю!!
Сійся-родися, жито пшениця всяка пашниця!
На щастя, на здоров'я, на той новий рік!
Щоб Вам ліпше вродилося як торік,
Цибуля як дуля, цасник як бик,
Буряки як Гулькові ходаки [12].

Або

Я маленький пастушок, заробивси кожушок,
Від хати до хати Христа вітати!! Христос рождається!! [8]

Після привітання, господиня запрошувала посівальників присісти, щоб весною добре квочка сиділа на яйцях. Дівчат до посівання не допускали, вважали що це може принести нещастя в хату.

Натомість дівчата ходили щедрувати, і до гурту допускались щедрувальниці різного віку. Якщо в колядках восхваляли народження Ісуса Христа, славили Діву Марію, то в щедрівках прославляли господаря та господиню, бажали їм щастя, багатства, доброго урожаю. Дітворі за це вручали горіхи, печиво, "пампухи" (пиріжки), яблука тощо.

У вечір перед Йорданом (19 січня) вся сім'я знову збиралась на святу вечерю, її називають Другим святом вечором. Батьки з дітьми до вечері йшли в церкву за святою водою, яку пізніше пили, худобу напували, святити хату та господарські будівлі. Під час вечері малі діти (5-7 років) сідали на дідух під столом, і "кудахкали", "кукурукали", "крякали", щоб в новому році добре птиця велась в господарстві. Після вечері, дівчата 12-16 років збирали ложки зі стола, виходили на поріг і "калатали" (били ложками одна об одну), і прислухались з якого боку перша собака загавкає, з того і суджений прийде.

Участь дітей у зимовій обрядовості робила ці свята ще більш урочистими та світлими. З творчості дорослих прийшли у дитячий фольклор основні теми та мотиви колядок, щедрівок, проте дитячі пісні вирізняються своєю специфікою, своєрідною манерою виконання [10, 39].

Разом з пробудженням природи від зимового сну починається цикл весняних свят, що супроводжується піснями, іграми, хороводами. Цей період охоплює свята від Стрітіння (15 лютого) і до кінця травня. Весняний цикл календарних свят та обрядів у середовищі українців мав особливе значення, бо пов'язувався з найважливішою життєвою справою – закладанням майбутнього врожаю.

Діти найбільше брали участь у обрядах Великодніх свят. За сім тижнів до Пасхи починається Великий піст, під час якого дорослі дотримувались певних обмежень в їжі, розвагах тощо. Масляний тиждень у даному регіоні називали Пущення, веселились, співали, в останню неділю перед постом – Сиропусну неділю, могли збиратись родичі та сусіди, запрошували музикантів, їли вареники, сир, сметану, співали і танцювали. До гурту приймали і дітей. Для дітей таких вимог у дотриманні посту не було, але їм також не дозволяли співати, танцювати, веселитись.

За тиждень до Великодня опільчани відзначають Вербну неділю, або як її тут називають – Шутна неділя. Всією сім'єю йшли на богослужіння, після якого освячували вербові лози, з якими повертались додому. Діти обмахували і били один одного лозами, примовляючи – "Я б'ю, не я б'ю, шутка б'є, від нині за тиждень буде Великдень" [7].

В останній тиждень перед Пасхою всі, в тому числі діти, дотримувались строгого посту. За цей тиждень кожна дитина старше 6-7 років, повинна була піти до сповіді та святого причастя, бо вважалося, що без відпущення гріхів освячену паску і яйця їсти не може. У п'ятницю чи суботу останнього тижня, або Страсного тижня, дорослі з дітьми мали відвідати в церкві Плащаницю і символічно прощатись з Ісусом Христом [9]. Протягом тижня старші діти допомагали батькам поратись по господарству, готувались до свят. У суботу було прийнято розписувати писанки, галунки (яйце зафарбоване в однотонний колір), чим займались дівчата-підлітки та молоді жінки, менші діти спостерігали за дійством, але до активної участі не залучались.

На Великдень раненько вся родина поспішала з прибраними кошиками до церкви. Діти часто мали власні маленькі кошики, сплетені з лози, в які клали маленьку паску і кілька різнокольорових галунок, ними під час свят обмінювались [8]. До свята намагались дітям шити нову одягу, спідничку чи штани. За зимовий період дівчата 10-15 років собі та молодшим братам та сестрам вишивали сорочки, щоб на Пасху в церкві бути в новому одязі.

Найпоширенішими забавами у Великодні дні були дівочі та дитячі хороводи, ігри у супроводі весняних обрядових пісень, яких в народі називали гаївками, а саме дійство – "виводити гаївки" [9].

Ми кривого танцю йдемо,
Ми в нім кінця не знайдемо.
Ані кінця, а ні ладу,
Не впізнати котра заду [12].

Або

На великодні света бавилисі дівчита.
Файно сі повбирали, і на паркан посідали.
Котрі файні дівки, виводять гаївки.
Котрі гарненькі, на носа значненькі,
Хлопці значки подавали, як писанки відбирали [7].

Діти та дорослі збирались біля церкви чи на площі, де дівчата співали веснянок та гаївок, а хлопцям дозволяли дзвонити у церковні дзвони та "калатати" (били рухомою деталлю у дві дощечки, які були скріплені між собою). Серед найпопулярніших дитячих пісень була "Подоляночка".

Десь тут була Подоляночка,
Десь тут була молодесенька,
Тут вона встала, до землі припала,
Личко не вмивала, бо води не мала.
Ой, встань, встань, подоляночко,
Умий личко як ту скляночку,
Візьми ся в бочки, за свої скочки,
Підскочи до раю, бери дівча скраю [7].

Під час виконання пісні, дівчатка ставали в коло і виконували вправи. У Великодні свята дівчата біля церкви гралась у "купки" ("Третій лишній"). Виводити гаївки і грати в ігри біля церкви дозволялось до Проводів або Провідної неділі. Під вечір дівчата та молодь збирались за селом по кутках і палили вогнища, біля яких продовжували святкування.

Наступний після Великодня день називали Обливаний понеділок, головною забавою цього дня було обливання водою. Дівчата бігала від хати до хати і обливала господарів, один одного, щоб усі мали хороше здоров'я.

У святкуванні Благовіщення (7 квітня), дня святого Юрія (6 травня) та Вознесіння діти особливої участі не приймали. Обмежувались походом на богослужіння та ритуальним вигоном худоби на пасовище, бо як відомо, головними пастухами були хлопчики та дівчатка 7-15 років.

Літній цикл, як і весняний, вцент забитий хліборобськими турботами, насамперед доглядом за посівами, не мав чітко окреслених меж. За народними прикметами, його початок визначали останніми

днями травня. Серед урочистостей літнього обрядового циклу важливими були Зелені свята, які святкують через сім тижнів після Великодня [13, 124]. Під час Зелених свят дівчата прикрашали свої двори зеленими гілками, букетами квітів на воротах, на пасовищах плели вінки які заселяли на шию чи роги худобі, щоб була вона спокійною та плодивою.

Через десять днів після Зелених свят у четвер відзначають свято Божого Тіла [7; 8; 9]. Напередодні жінки з дітьми йшли у ліс чи поле, де збирали різноманітні трави, такі як ромашка, суниця, розхідник, васильки, "божі сльози", барвінок, конюшину, з яких плели вінки, а в день святкування несли їх в церкву. Обов'язок у збиранні трав та плетінні вінків покладався на дівчат-підлітків. Після освячення віночки чіпляли до балки в хаті, де вони висихали і слугували оберегом від негоди та нечистої сили. Ці трави використовували при лікуванні різноманітних дитячих хвороб.

Свято Івана Купала на Рогатинщині у зазначений період відзначали в кожному селі по-різному. В окремих селах святкують без спеціальних обрядів. Перед святом дівчата збирали квіти, рвали лопухи і прикрашали ними солом'яні стріхи, ворота. В цей день діти намагались проснутись до сходу сонця, щоб подивитись як воно "купається" [7]. Батьки не дозволяли гратись в ставках чи річках, бо вважали, що русалка може затягнути на дно і втопити. На вечір дівчата зі юнаками та дівчатами збирались за селом, запалювали вогнища, старші стрибали через нього, співали пісень [8]. Календарні свята літнього циклу від Івана до Іллі святкують без обов'язкових обрядових дійств, тому діти в них участі не приймають.

Головними моментами осіннього циклу були звичаї, присвячені завершенню збору врожаю. Його рамки у сучасній інтерпретації охоплюють період від перших серпневих днів (день пророка Іллі) до дня святого Пилипа (27 листопада), після якого настає зимовий піст – Пилипівка, що триває аж до Різдва. Цей цикл не становить цілісної системи. А ввібрав окремі звичаї та обряди, характер яких визначався станом засинання природи та приготування до зими і зимових свят [13, 124].

Одним з важливих осінніх свят є день пам'яті мучеників Маккавеїв – у народі називали Маковей. Ще напередодні жінки та діти йшли до лісу, на луки збирати квіти і трави, робили вінок, куди встромляли головки маку і воскову свічку. Вранці на Маковей діти несли цей своєрідний букет в церкву. Другим важливим святом був день Преображення Господнього чи Спаса (19 серпня). У цей день батьки з дітьми несли освячувати перші фрукти – яблука та груші. 28 серпня відзначали Успіння Пресвятої Богородиці, в рогатинському Опіллі цей день називають – Першою Маткою Божою. Як і на Спаса, несли на освяту перші колоски жита, пшениці, конопель. Вечері напередодні свята, старші жінки та діти збирались біля церкви чи каплиць співати церковних та народних пісень [7]. Свята другої половини осіннього циклу пов'язані з днями пам'яті святих (Семена, Дмитра, Михайла) чи іншими церковними подіями (Різдво Пресвятої Богородиці, Воздвиження Чесного Хреста, Покрова Пречистої Богородиці) особливо яскравих святкувань не влаштовували, але йшли родиною в церкву, уникали важкої роботи в полі та вдома. Часто на ці дні випадали храмові свята – "празники", в різних селах краю [9]. Якщо відстань була невелика батьки йшли на "празник" з дітьми, щоб познайомити з родичами які проживають в сусідніх селах.

Завершується осіннє обрядове коло передріздвяним постом, званим Пилипівкою. У цей день влаштовували "запусти", тобто ходили в гості, веселились тощо.

Більшість обрядів осіннього циклу пов'язані не з конкретною датою чи святковим днем, а з виконанням певного виду землеробських робіт в окремого господаря – початок збору врожаю, час завершення жнив та період косовиці. Кожен з них мав свої звичаї, які супроводжували процес праці. Обряди осіннього циклу також були спрямовані на родинне життя: з Покрови починалися весілля. Діти в цей період року йшли в школу, допомагали батькам збирати врожай, тому не в повній мірі приймали участь в обрядових дійствах, де головну роль виконували дорослі, але завжди були спостерігачами та переймали досвід.

Отже, представлений польовий матеріал показує роль дитини у відзначенні календарних свят, як невід'ємної частини громади. Активність дітей у проведенні обрядів залежала від їх статі та віку, а також мала певну сезонність. Так, дівчата була невід'ємним учасником свят зимового (колядки, щедрівки, посівання) та весняного циклів (гаївки, веснянки, ігри). У період літнього та осіннього циклу їх роль була пасивнішою, споглядальною та допоміжною. Це можна пояснити специфікою літньо-осіннього періоду, пов'язаного з трудовою обрядовістю, до якої діти в силу вікової та статевої приналежності ще не допускались. Крім того, простежується статева диференціація участі в обрядових дійствах, часто ритуали, які виконували хлопці, сприймалися як позитивні, бажані, навпаки – якщо його виконувала дівчина – негативні, табуовані.

Отже, участь у календарній обрядовості формувала у дітей морально-етичні погляди та естетичні смаки. Виховання на ґрунті традицій та обрядів духовно відтворює в дітях народне, увічне те специфічне, самобутнє, що є в кожній регіональній культурі та українській в цілому. Кожен регіон, зокрема Опілля, має свою специфіку, вивчення якої є справою майбутнього.

Використані джерела

1. Волкова Н.П. Педагогіка: Навч.посібник / Н.П.Волкова – [Вид.2-ге, перероб., доп.] – К.: Акадевидав, 2007. – 616 с.
2. Грушевський М.Ф. Дитина в звичаях та віруваннях українського народу. Матеріали з полудневої Київщини / М.Ф. Грушевський, З.Ф. Кузеля // Матеріали до українсько-руської етнології. – Львів, 1906. – Т. 1. – С. 18-65.

3. Заглада Н. Побут селянської дитини. Матеріали до монографії с. Старосілля / Н. Заглада // Матеріали до етнології. – К., 1929. – Вип.1 – 260 с.
4. Йовенко Л. Дитячий побут як об'єкт українознавчих досліджень / Йовенко Лариса [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ualogos.kiev.ua/fulltext.html?id=1799>
5. Кісь О. Особливості соціалізації дівчаток в українській сім'ї XIX – початку XX ст. / О. Кісь // Етнічна історія народів Європи. Традиційна етнічна культура слов'ян: збірник наукових праць. – К. : Стило, 1999. – С. 49-55.
6. Кузеля З. Про студії над дітьми / З.Кузеля // Матеріали до українсько-руської етнології. – Львів, 1907. – Т. 9. – С. 11-23.
7. Село Стратин Рогатинського району Івано-Франківської області. Польові матеріали автора, 2009-2012 рр.
8. Село Верхня Липиця Рогатинського району Івано-Франківської області. Польові матеріали автора, 2009-2012 рр.
9. Село Фрага Рогатинського району Івано-Франківської області. Польові матеріали автора, 2009-2012 рр.
10. Сивачук Н. Дитячий фольклор у контексті зимової календарної обрядовості українців / Н. Сивачук // Рідна школа. – 2007. – № 1. – С. 38-41.
11. Стельмахович М.Г. Українська народна педагогіка: навч.-метод. посібник / М.Г. Стельмахович. – К. : ІЗМН, 1997. – 232 с.
12. Сявак Є.І. Українська етнопедагогіка в її історичному розвитку / Є.І. Сявак. – К. : Наукова думка, 1974. – 151 с.
13. Українське народознавство: Навч. посібник / [за ред. С.П.Павлюка, Г.Й.Горинь, Р.Ф.Кирчіва.] – Львів : Фенікс, 1994. – 608 с.
14. Чмелик Р.П. Мала українська селянська сім'я другої половини XIX – початку XX століття (структура і функції) / Р.П.Чмелик – Львів, Інститут народознавства НАН України, 1999. – 142 с.

УДК 930 (477)"192/19326 316.4.063.7 +2-276-7

Сергій Іванович Куксенко
аспірант Черкаського національного університету
імені Б. Хмельницького

ПРИЧИНИ РОЗДІЛЕННЯ В ЄВАНГЕЛЬСЬКО-БАПТИСТСЬКОМУ БРАТСТВІ НА ПОЧАТКУ 60-Х РОКІВ XX СТОЛІТТЯ: історіографічний аспект

Проаналізовано історіографію з конкретної історичної проблеми – причин розділення в євангельсько-баптистському русі на початку 60-х років XX століття. Зроблено висновок про різне розуміння причин розколу з боку радянських, сучасних світських та конфесійних дослідників.

Ключові слова: історіографія, баптисти, євангельсько-баптистський рух, ініціативна група.

The author analyzes the historiography on specific historical problem – reasons of the separation of Evangelical Baptist movement in the early 1960's. There was made a conclusion about different understanding of these reasons by Soviet, modern secular and religious scholars.

Keywords: historiography, Baptists, Evangelical Baptist movement, the initiative group.

Однією з актуальних тем сучасної історіографії є діяльність за радянської доби протестантських організацій, опозиційних течій, відносин між ними та партійно-державною владою й офіційно визнаними нею керівними органами цих організацій. Спроби осмислення і узагальнення історіографічних надбань з цієї проблематики спеціально не проводилися, а частково здійснювалися у здебільшого відповідних історіографічних оглядах наукових праць та дисертацій сучасними дослідниками Ю.В. Вільховим, В.А.Войналовичем, О.П. Лахно та ін. [4-7; 18; 19].

Метою статті є аналіз історіографічних надбань, проблем розвитку євангельсько-баптистського руху та розколу початку 60-х років XX століття.

На початку 60-х років протиріччя у баптистсько-євангелістському середовищі призвели до загострення конфлікту між керівництвом ВРЄХБ і частиною віруючих, які створили окремий орган – спочатку Ініціативну групу, а пізніше Раду церков. Фактично, виникло дві церковні структури в середовищі євангелістів-баптистів. Більшість дослідників загострення конфлікту називають "розколом". О.П. Лахно поряд з цим терміном використовує поняття "розмежування" [2, 2], Г. Гартфельд – "конфлікт" та "розділення" [10, 29, 65], М. Неволін – "розділення" [26, 105]. Учасник і один із керівників та організаторів створення Ініціативної групи Г.К. Крючков називає ці події "пробудженням", "внутрішньоцерковним рухом" [16, 24].

У дослідників існує різне розуміння причин загострення стосунків у євангельсько-баптистському русі. Радянські дослідники, представники "наукового атеїзму", причини розколу намагалися в першу чергу пояснити занепадом релігії, відходом віруючих від неї, кризою баптизму, а також активізацією антирадянських елементів серед віруючих, посиленням релігійного консерватизму та екстремізму. Так, Ф.І. Федоренко і В.І. Гаркавенко причини розколу пояснюють існуванням "у сектах" двох "тенден-